

տեսնեմ այնքան բազմաթիւ ստեղծութեանց. ետես
և զքաղաքն բովանդակ ոռոգեալ վտակաւ դառն
ջուրց ապաշխարութեամբ. Վասն որոյ զառաւօտ
խաղաղութեան ծագեաց իրրեւ ի Նիմուէ:

Զօրացան սակաւաթիւ զօրքն խաչակրաց, ձե-
ւակամութիւն տնօրէնութեան մարտին նորոգե-
ցաւ: Լեառն, որ կից է քաղաքին ի կողմանէ
արեւելից, Կարմիր սար ասացեալ ի բնակաց,
առաւ վերստին ի քաջաբազուկ զինուորութեանց
ռուսաց և հայոց, ուստի առաւել եւս յաջող ե-
ղև վանել զթշմամբն:

Ի մին գիշերի մամառաւէս սաստիկ եղև մար-
տադրութիւն ընդդէմ աշտարակին, որ յստորին
լերինս Կարմիր սար կոչեցելոյ: Մարտիկ էին
հազարացիք. թշմամբն պարտեալ մինչև ի սպառ
և վանեցաւ ո՛չ միայն ի մտից քաղաքին, այլ և
ի հանդիպոյ լերանց և ձորոց մինչև ցիսասարա-
կել աւուրն: Ի թայագէտ արեւու եւս չէր տեսեալ
զայսպիսի սաստիկ մարտ պատերազմի:

Ի վախճանի թշմամբն կորագլուխ դարձաւ ցմի-
ջիլ աւուրն օգնականութեամբ երկնից ի ձեռն
քաջագէմ զինուորութեանց խաչակրաց:

Ի սկսուածոյ մարտին ցվախճան եղևն ժամք

1. Սա այն Պօպով զօրավարն է, որ ամենագեղեցիկ
կարծիք ունէր հայերի անձնութեան և հաւատար-
մութեան մասին ղէպ ի ուսնէր: Իր մէկ զեկուցման
մէջ Պասկելէն՝ նա գրում էր.

«Գալով Հայոց՝ պէտք է ասեմ, որ նորա օրինակելի
էին, հոգւով նուիրուած են Ռուսներին և հնազանդ
են իշխանութեան»:

Աս այս Պասկելէն զայրացած պատասխանեց.

«Բոլոր դաւաճան բայագէտի տաճիկներին բանտ-
արկեցէք, քրդերի ցեղապետներին՝ ձեռք մի՛ տաք,
որ չլինի թէ մեր ղէպ զրգուին նոցա քրդերը. իսկ
Հայոց անձնութեանը մի՛ հաւատաք, որովհետեւ
այդ առաջ է գալիս նոցա վախկոտութիւնը»:

* ՄԱՆ. ԽՄԲ. — Պասկելէն, լեհացի, իր Մայր երկրին՝ Լեհաստանի համար մատնիչ և դաւաճան ճանչ-
ցուած է, վասն զի 1831ի ապստամբութեան ճնշումի զօրծին մէջ ինք ալ կարեւոր մաս մը
ունեցեր է:

իրրեւ երեսունը, զի յառաւօտու հիմզարթի
սկսաւ և ձգեաց մինչև ցիսասարակելն աւուրն
ուրբաթու:

Յամցանել միոյ ժամու յետ մեկնելոյ թշմամ-
ւոյն ի քաղաքէն դեմերալ մայօր Պաւէլ Վասիլիւ
Պօպովն՝ զմացեալ ի թաղս տաճկաց, ետ հրա-
ման ուս և հայ. զօրակամաց կոտորել զքաղա-
քացի տաճիկ թշմամբն, զարս և զկամայս, զե-
րիտասարդս և զծերս, որք կորուսին զքանի մի
զօրակամս: Ապրեալքն ի նոցանէ չեն աւելի քան
զտասնեակ տնաւորս:

Այժմ ըզեաշխմ հեռացեալ ի քաղաքէն, հա-
րեալ է զբանակն առ աղբերն ի հովիտս Ղազի-
ղեօլի: Դեռ ոչ երեւի դառնալ յետս:

Այսօր ընդ առաւօտու ի 24 յունիսի հատուած
ինչ ի հեծելագօրաց թշմամբն անցեալ յայս-
կոյս լերին հարաւակողման, տարաւ զմասն ինչ
անդէոց և խաչանց քաղաքին: Զվախճանն մեր
կնքեսցէ Աստուած խաղաղութեամբ:

Ի 1829 յունիսի 24 ԱՐԱՆԱՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
Ի Բայագէտ

ԻՐԱՋԵԿ

Ազնիւ զօրավարը չկարողանալով տանել այդ անիրաւ
մեղադրանքը Հայերի հասցէին, նորից գրեց Պասկելէն.

«Հայերն ամենավտանգաւոր ժամանակում այնքան
անձնութիւն ցոյց տւին մեզ, որ ես պարտք եմ
համարում բարեխօսել նոցա մասին Զեր առաջ —
Հայերն արժանի են, որ Գաւր լաւ կարծիք ունե-
նաք նոցա մասին»:

Պասկելէն զեւթի վրէժներդ լինել իր չսիրած մարդ-
կանցից: Եւ թերեւս զա էր պատճառը, որ Բայագէտի
հերոս Պօպովն էլ շտապեց շուտ հեռանալ Կովկասից
(«Կովկասի Հայք», Ա, էջ 424):

ԻՐ.

ՏԵՍԻԼ Ս. ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐԹԵԻԻ

ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՏԻՈՅՆ պատմութեան
նոր հրատարակութիւնը կը պատրաստենք,
բոլոր ձեռագիր և տպագիր օրինակներն
աչքի առջեւ ունենալով: Ս. Սահակայ
Տեսիլքը նախ, արարական շրջանին և
հետագայ ուրիշ ղէպերու բացայայտ ակն-
արկութեամբ, իւր խոշորագոյն կը կանգնի,
և իր հարազատութեան մասին կասկածիլ
կու տայ: «Բազմալէպ» թիւերուն մէջ՝
ձեռագրի մը տարբեր ընթերցումներով նոր
հրատարակութիւն մը պիտի տամ ուսու-
մասիրաց: Պիտի բնեմ հոս ստոր Աղ-
բիւրները, Ծագումը, Հին և Նոր բնա-
դատութիւնները, մեր կարծիքը, յօդուածիս
եզրակացութիւնը, և հուսկ՝ հրատարա-
կութեան համար ընտրած օրինակս, և
համեմատութեան գործածած ձեռագիրներս
ու տպագիրներ:

Փարպեցւոյն Ա. զրուագը՝ Ս. Սահակայ
վերագրուած կանխագուշակութեամբ մը կը
վերջանայ: Առանց աստուածաբանական
այդ ընդարձակ հատուածին՝ պատմութեան
կապն աւելի սերտ և աւելի տրամաբա-
նական կը մնար: Տեսնենք նախ ստոր

ԱՂԲԻԻՐՆԵՐԸ. — Ս. Գրքի լեզուն և
ոճին ընդել ականջը՝ իսկոյն կը լսէ և կը
ճանչնայ այդ Տեսլեան մէջ Եսայեայ, Զա-
քարիայի, Դանիէլի, Եզեկիէլի և Յովհան-
նու Յայտնութեան գրքին ձայնը: «Տե-
սիլ... Սահակայ Պարթեի զոր ետես...
յորժամ նստէր ի սուրբ եկեղեցւոյն» եւն.
համեմատելի՝ Եսայի Ա, 1 «Տեսիլ Եսա-
յեայ որդւոյ Ամովսայ» զոր ետես ի վերայ
Հրէաստանի. նոյնպէս հմտ. Եզեկիէլ Ա,
1 «Տեսիլ Եզեկիէլի քահանայի որդւոյ
Բուզայ, զոր ետես յերկրին Քաղգէացոց՝
ի վերայ Քորար գետոյ»: Մարգարէական
արտաքին վեհութիւնը՝ Եզեկիէլի վրայէն
ձեւուած է, (հմտ. գլ. Ա, 1-22): Տե-

սիլքներու զանազանութիւնը՝ Դանիէլէն
օրինակուած է, (տ. գլ. Է-Թ), իսկ խոր-
հրդաւոր և ուշադրութիւնը գրաւող կեր-
պը՝ Յայտնութեան՝ գրքէն շինուած է,
(գլ. Դ, եւն.): Հուսկ, մեծ դեր ունի այս
տեսիլքին վերջնական խմբագրութեան մէջ
Լուսաւորչի տեսիլքը, (տ. Ազաթանգեղոս
ձԲ-ձԳ): Պարզապէս ընթերցողին տաղա-
կալի չըլլալու համար՝ զանց կ'ընեմ տե-
սիլքին իւրաքանչիւր նախագասութիւնը՝
և մարգարէութեանց հետ ունեցած մէն մի
բառական նմանութիւնը նշանակելով: Բա-
ռերու ընտրութիւնը, «Աթոռ», «Սեղան»,
«Գունդ», «Ամպ», «Լոյս», և ուրիշ մար-
գարէական բացատրութիւններն իրենց ըզ-
գալի ու ցայտուն երեւոյթներով, յիշեալ
հեղինակներէն ցիր ու ցան բաղբեր է:

Այդ մարգարէութեան իւր նիւթ առած
է Արշակունի և Պահլաւ կրկնակ զահուց
անկումը, հայ ազգիս նեղութիւնն ու հա-
լածանքը անհաւատից կողմէն, և ապա
թէ այդ երկու զահերը վերստին պիտի
կանգնին: Նպատակն է ցուցնել, թէ՛ Ս.
Սահակ մարգարէական հոգւով գուշակած
էր Անապատեւ գալիք պատուհաս մը և
Հայ ազգին տառապանքները: Համեմա-
տելով կը տեսնենք որ Տեսիլքը բառ առ
բառ Ս. Գրքի կաղապարէն ելած է:

ԾԱԳՈՒՄԸ. — Հիմա գայն Ղազար
Փարպեցւոյն պատմութենէն անբաժան կը
գտնենք, սակայն միշտ այնպէս եղած չէ:
Եթեքերորդ դարուն, զրեթէ անուամբ միայն
ծանօթ՝ Գրիգոր Սարկաւազապետ մը կը

1. Որուն զէթ յունարէնն անշուշտ ծանօթ էր տե-
սիլքի հեղինակին:

2. Հրատարակութեան ընթացքին՝ Ազաթանգեղոսի
հետ միայն բանի մը համեմատութիւններ յիշատակած
եմ:

ԲԱԶՄ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1931

